

TAHİR SALAHOV: *“HƏR DƏFƏ MƏNƏ ELƏ GƏLİR Kİ, İLK ƏSƏRİMİ ÇƏKİRƏM...”*

“Ölməzlər Akademiyası” adlanan Fransa Zərif Sənətlər Akademiyasına SSRİ-dən cəmi üç nəfər üzv seçilib ki, onlardan biri həmyerlimiz Tahir Salahovdur. O həm də Amerika Birləşmiş Ştatlarının bir neçə şəhərinin və Montana ştatının fəxri vətəndaşıdır. Azərbaycan Rəssamlıq Akademiyasında bakalavr və magistrələr buraxılışı üzrə dövlət komissiyasına sədrlik edir. Ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi üzrə Dövlət Komissiyasının, Heydər Əliyev Mükafatı Komissiyasının üzvüdür. Azərbaycan Ensiklopediyasının redaksiya heyətinə də daxildir. Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi Himayəçilik Şurasının üzvüdür. Əsərləri dünyanın mötəbər muzeylərində və qalereyalarında, şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır. YUNESKO-nun nəzdində Millətlərarası Rəssamlar Federasiyasının vitse-prezidenti, 1997-ci ildə Rusiya İncəsənət Akademiyasının vitse-prezidenti seçilib. Elə buna görə də, çox zaman onu belə adlandırırlar: “İncəsənətimizin səlahiyyətli səfiri”

Sözün qıtası, müsahibim Lenin mükafatı laureatı, SSRİ və Azərbaycan Dövlət Mükafatları laureatı, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, SSRİ xalq rəssamı Tahir Salahovdur.

- Tahir müəllim, atanız Teymur Salahov 1937-ci ildə repressiya qurbanı olub. Evdar qadın olan ananız Sona xanım beş uşaqla yalqız qalıb. O günləri xatırlamaq yəqin ki, sizin üçün ağırdır...

- ...Uşaqlığım 1937-ci ildə bitdi. Sentyabrın 29-u atamı həbs etdilər və xalq düşməni damğası vurdular, bir ildən sonra iyulun 4-də isə güllələdilər. O illərdə ailəmiz Qasım İsmayılov küçəsindəki 7 saylı evdə, ikiotaqlı mənzildə yaşayırdı. Özüm də bu evdə dünyaya göz açmışdım. İndiyədək həmin evin qabağından keçəndə uşaqlıq xatirələri gəlib durur gözümlün qarşısında. Bəli, onda anam Sona xanım - evdar qadın beş uşaqla tək qaldı.... Atamın bəraətinə qədərki 20 il ərzində qarımızı bir nəfər də döymədi. Tək və köməksiz qalan anam olmanın əzablarla beş uşağı böyüdüb oxutdura bildi... Dünyada bütün analar bir-birinə bənzəyir. Amma hamı elə bilir ki, onun anasının tayı-bərabəri yoxdur. Mən də eləcə. Anam bizə həm də ata olub... Sonra müharibə... Təbii ki, beş uşaq anasının səhər erkəndən qecəyədək zavodda işləməsi asan deyildi. Hamımız qazancımızı anamıza verirdik... Kəcib-qəldiyim yollarda qalan izləri düşünürəm, doğma ata-anamı xatırlayıram. Bu gün sənətin hansı zirvəsindəyəmsə, elə onlara borcluyam. Hər ikisinin ruhu qarşısında baş əyirəm...

- **Ə.Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbinin ən istedadlı məzunlarından biri olmusuz. Həmin o vaxtkı məktəb yadınızda necə qalıb?**

- Necə qala bilər ki?! İlk sənət dərslərimi orda almışam. Əzim Əzimzadə adına Rəssamlıq Məktəbində tanınmış pedaqoq - rəngkar →

Baba Əliyevin
s i n f i n d ə
oxumuşam və bu
m ü ə l l i m i m i
həmişə hörmət
və ehtiramla
xatırlayıram.
Çətin həyat
t ə r z i n ə
baxmayaraq, o
heç vaxt məndən
öz diqqət və

qayğısını əsirqəmirdi. Tez-tez deyirdi: “Bir az səbrli ol. Məktəbi bitirən kimi Moskvada, ya Leninqradda ali təhsil almağı unutma. İnanıram ki, səni böyük gələcək gözləyir. Amma məsləhətimə əməl etməsən, çox şey itirəcəksən...”

Moskvada, Surikov adına Rəssamlıq İnstitutunda oxumaq fikrindəydim. Bəxtim üzümə doğrudan da güldü. Mən bu mötəbər təhsil ocağının tələbəsi oldum. İnstitutu bitirdim, yaradıcılığın əzablı, çətin və keşməkeşli, eyni zamanda bəxtəvər və romantik yollarında daha ciddiyyətlə addım atmağa başladım.

- Özünü rəssam kimi sınağınız ilk tablunuz, kətan üzərində "Gecə növbəsindən qayıdanlar" adlı diplom işiniz olub. Deyilənə görə, məhz bu tablunuz sovet təsviri sənətində "Sərt üslub" deyilən yeni cərəyanın ilk və ən layiqli nümunələrindən sayılır...

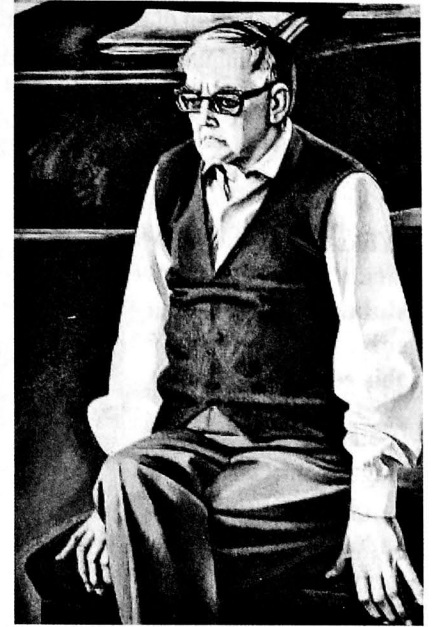
- Diplom işi kimi təqdim etdiyim “Gecə növbəsindən qayıdanlar” tablosu bədii ictimaiyyətin, sənət aləminin diqqətindən yayınmadı. Tənqid əsəri dəyərinə qiymətləndirdi. Bu təbii ki, məndə özünəinam hissimi daha da quvvətləndirdi. O vaxtlar çox çətin dövr idi. Bildiyiniz kimi, sovet realizmi metodu incəsənətimizin hər sahəsinə nüfuz edərək sənətkarı qovub dar çərçivəyə sıxışdırır, onu eyni səpgili əsərlər yaratmağa məcbur edirdi. Düz deyirsiz, mən sənətə “sərt üslubun” yaradıcılarından biri kimi

gəlmişəm. Sənətə gətirdiyimiz həmin yeni üslubla bağlı bizə çox təzyiqlər olunurdu. Hətta yeni nəsiləndən olan bir sıra rəssamların əsərlərinə qadağa qoyulmuşdu. Bu, bütün ölkənin sənət aləmində həqiqətən təşvişə səbəb olmuşdu. Və nə yaxşı ki, o vaxtlar biz respublikamızda rəssamları bu təhlükədən qoruya bildik.

- Palitranızda portretlər çoxdur...

- Hər hansı bir insanın portretini yaradarkən mən ilk növbədə onu hiss etməliyəm, yaxından tanımalıyam. Bu, ən vacib cəhətdir. Hər hansı portreti çəkərkən onunla mütəlx daxili bir ünsiyyət qurmalısan. Bu ünsiyyət olmasa, portret də istənilən səviyyədə alınmaz. Mən əsl mənada dahi insanların portretlərini çəkmişəm. Və həmin insanların hər biriylə bağlı unudulmaz xatirələrim var. Ümumiyyətlə rəssam çalışmalıdır ki, portreti yaradarkən qarşısındakı insanın xarakterini, daxili dünyasını kətana köçürməyi bacarsın, onda portret də yaşayar və heç vaxt köhnəlməz. Bunun üçün məhz o həqiqət anını tutmaq, saxlamaq və əbədiyyətə qovuşdurmaq lazımdı. Dünya incəsənətində olan məşhur portretlərə nəzər salsaq görərik ki, yaşarı yalnız o portretlərdir ki, orada həyatın bircə anı həkk olunub.

- Ustad, Sizi niyə “rənglər dünyasının hökmdarı” adlandırırlar? Ümumiyyətlə, rənglər aləmi əsərin ideoloji cəhətdən qavranılmasında həqiqətənmi mahiyyət kəsb edir?

- Əlbəttə ki... Məsələn, Qara Qarayevi çəkəndə bir müddət portreti hansı fonda, hansı baxışdan quracağıma qərar verə bilmirdim. Birdən sanki nəşə baş verdi və mən bütün kompozisiyanı ən xırda detallarına qədər gördüm. Dərhal Qara müəllimdən soruşdum: “Sizin ağ sviteriniz varmı?” Dedi ki, var. Və Qara müəllimin məhz həmin sviteri geyinməsi bütün kompozisiyanın həllində mənim əlimdən tutdu.

- Yüksək bir peşəkar olaraq fərdi üslubunuzdan daha geniş bəhs etməyinizi xahiş edərdik.

- Sənətdə də, həyatda olduğu kimi, təsadüflər çox olur və hərdən bu təsadüflər hər hansı bir əsərin taleyini həll edir. Bir fikir də həmişə başımda dolanır: fərdi üslub əlamətləri sənətkarın ideya-bədii konsepsiyasında təzahür etməlidir. Çünki bu cəhət

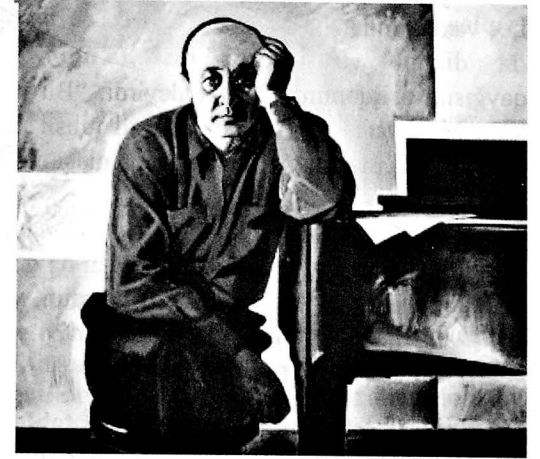
yaratıcılığın ifadə tərzində əsas amillərdən biridir. Qara Qarayevin portreti üzərində işləyərkən mən öz qəhrəmanıma məhz belə dərin fəlsəfi yanaşmanı əsas götürmüşdüm. Rəsul Rzanın portreti üzərində isə altı ay işlədim. O vaxtlar Rəsul müəllimin həyatında Ensiklopediyadakı işiylə bağlı müəyyən çətinliklər yaranmışdı. Həmin vaxt mən ona bir növ mənəvi dəstək olurdum və hiss edirdim ki, mən işləyəndə o sanki dincəlidir, fikri dağınıq. Və düşünürəm ki, həmin portret vasitəsi ilə mən Rəsul müəllimə xas olan daxili enerji və dinamizmi çatdırı bilməmişəm...

- Tahir müəllim, maraqlıdır, yaradıcılıq axtarışlarınızı hələdəmi davam etdirirsiniz?

- Pikassodan soruşanda ki, siz nə axtarırsınız, o cavab verib ki, mən axtarmıram, tapıram. Zənnimcə hər rəssam öz imkanlarından irəli gələrək yazır-yaradır. Hər bir sənətkar daim axtarışda olmalıdır. Bunun üçünsə yalnız özünün qurduğu dar çərçivələrə qapanıb qalmamalıdır, başqa rəssamların yaradıcılığını da diqqətlə izləməlidir.

Qəribədir, qөрən niyə 30-40 il öncəki hadisələri anmalı oluram?

Məsələ burasındadır ki, ömrümün bu ahıl çağında əvvəlki xasiyyətimdən dönməmişəm. Sənət aləmində mürəkkəb bir mərhələ keçdikdən, yaradıcılıqda saysız-hesabsız müxtəlif səpgili əsərə imza atdıqdan sonra da özümdə arxayınlıq duymuram. Yəni necə vardım,sa, eləcəyəm...

Mən yaradıcılığın çox çətin, ağır, mürəkkəb və risqli yolunu qət etməli oldum. Bir tərəfdən sovet dövrünün yaradıcı sənətkarı üçün vəçib şərt sayılan “sosialist realizmi” prinsiplərinə “sadiq qalmaq” məcburiyyəti, diqər tərəfdən azad fikrin, həyat həqiqətinin bədii təcəssümünə çalışmaq istəyi çətinləndirirdi. Çünki hər hansı sənətkarın hər hansı janrda yaratdığı bu və ya digər əsər “əbədilik” pasportu almaq üçün, təbii ki, ilk növbədə bəşəri ideallara söykənməli, dilindən, irqindən, dinindən, yerindən asılı olmayaraq, hər kəsin saf duyğularına təsir etməlidir.

- Son illərdə çəkdiyiniz, yaradıcılığınızda ayrıca bir mərhələ təşkil edən tablolar Sizin portretlər qalereyanızı daha da zənginləşdirib. Şah əsərlərinizdən biri sözsüz ki, müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu, Ümummilli lider Heydər Əliyevin portretidir. Xahiş edərdik, bu barədə bir qədər geniş danışasız.

- Yadımdadı, möhtərəm Prezidentimiz Heydər Əliyevin 75 illik yubileyi ərəfəsində buraya gəldim və həmin portreti də özümlə gətirdim. Prezident Sarayında görüş zamanı portreti Heydər Əliyeviçə təqdim etdim. Onunla çox səmimi, dostçasına söhbətimiz oldu. Həmin görüşdən sonra Bakıda, respublikada çoxları məndən soruşurdular ki, mənim bu əsərimi nə vaxt və harada görüb, tanış ola bilərlər? Bir müddət keçdi və mən xahiş etdim ki, portreti nümayiş etdirmək, xalqa göstərmək üçün mənə imkan yaratsınlar. Rüstəm Mustafayev adına Dövlət İncəsənət muzeyində portretin təqdimatı keçirildi. Yaradıcılığım ərəzində böyük

tablolardan, müxtəlif mövzulu əsərlərdən əlavə, Azərbaycanın mədəniyyət xadimlərinin, habelə tarixi şəxsiyyətlərin, eləcə dünya mədəniyyətinin ən böyük xadimlərinin, seçmə adamların, ulduzların portretlərini də çəkmişəm. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin portreti planetimizin ən görkəmli insanları olan müasirlərimiz haqqında əsərlər qalereyasının davamıdır. Prezident Heydər Əliyevin portretində mən özünə inanan, iradəli, habelə qeyri-adi, nümunəvi bir şəxsiyyət olan dövlət xadiminin, böyük siyasətçinin gündəlik işgüzar fəaliyyətini əks etdirməyə çalışmışam. Onun şəxsiyyətində saydığım cəhətlər mənə həqiqətən çox maraqlandırır və bunları ifadə etməyə çalışmışam. Möhtərəm Heydər Əliyev həmişə sənət adamlarına qarşı çox diqqətli olub. Və deyim ki, mənim əsərim bütün rəssamlar adından Heydər Əliyevə minnətdarlıq əlamətidir. →

- Üzünüzdə demək olmasın, belə bir fikir mövcuddur ki, sizin əsərləriniz tamaşaçının qəlbinə daha tez yol tapır. Bütün dünyada məşhur olan Tahir Salahovun bu fikrə münasibəti necədir? Həqiqətənmi belədir?

- Qısaca deyim. Yəqin ki, bu, insanlara olan məhəbbətimdən sevgimdən irəli gəlir. Heç özüm də bilmirəm ki, insanlara nə üçün bu qədər vurğunam və onları nə üçün bu qədər sevirəm. Bu cəhət təkcə mənim rəssam təbiətimdən irəli gəlmir. Hər dəfə əlimə fırça alanda mənə elə qəlir ki, ilk əsərimi çəkirəm...Qözlərimi yumub xəyalən ötən illəri vərəq-vərəq çevirəndə, sevincli-kədərli illəri, anları xatırlayanda təskinliyim bu olur ki, taleyin qisməti qaçılmazdır. Özümü dərk edən qündən əsas bir cəhət xasiyyətimin binə daşı olub - yalansız yaşamaq, həqiqət bayrağını uca tutmaq! Mən yalansız yaşamaq və insanı sevmək kredosu ilə həyat və yaradıcılıq tərzimi tənzimləyə-tənzimləyə ömrümü keçirmişəm və keçirməkdəyəm...Və dünyaya göz açan əsərlərim məhz belə bir duyğunun və həyat baxışının son nəticəsi kimi sənət nümunəsi olmaq hüququ qazanıb... Nə vaxtsa oxuduğum bir fikir həmişəlik yaddaşımda qalıb: "Sənətdə daimi qələbə yoxdur, qələbəni hər gün qazanmaq lazım gəlir".

- Heç "ötəri əsərlərə" baş qatıb vaxtınızı öldürən anlar olubmu?

- Heç vaxt öz fırçama, öz sənətimə xəyanət etməmişəm. Bu mənim bəlkə də xoşbəxtliyimdir. Ümumiyyətlə, həyatda çiddiliyi sevirəm. Kətan üzərində boyalar yaxanda da, doğmalara, dostlara və həmkarlara münasibətdə də ciddi yanaşma tərzim mənim əvvəldən xasiyyətimdədir.

Vaxtilə mən özümüzə çox maraqlı rəssamların sərgilərini təşkil edirdim. Onların arasında dünya şöhrətli bir çox sənətkarların adlarını çəkə bilərəm. Axı bir zamanlar biz Sovet İttifaqının rəssamlarına müasir dünya incəsənətini tanıdırdıq. Bu qarşılıqlı zənginləşmə təsviri sənətimizdə bir çox yeni və parlaq simaların üzə çıxmasına təkan verdi.

- Təsviri sənətin ən tanınmış ağsaqqallarından biri, daha doğrusu, birincisi olaraq, gənc rəssamların yaradıcılığı barədə nə deyə bilərsiniz?

- ...Uzun illər istər Azərbaycanda, keçmiş SSRİ-də, eləcə Rusiyada rəssamlıq təşkilatlarında rəhbər vəzifələr tutduğum illərdə, habelə Bakının, Moskvanın ali məktəblərində dərs dediyim dövrdə gənc rəssamların hazırlığı, istedadlı rəngkarların üzə çıxması, tanınması mənimə qayğı və zəhmətimi heç vaxt əsirgəməmişəm. Bu da bir mənəvi ləzzətdir. İndi müxtəlif ölkələrdə və şəhərlərdə rastlaşdığım keçmiş tələbələrimin yaradıcılıq uğurlarının şahidi olanda qəlbim sevincdən köksümə sığmır...

Azərbaycan rəssamlıq məktəbi artıq ötən əsrin ikinci yarısında öz təsdiqini tapmışdır. Fəqət, həmin məktəbin bərqərar olması üçün uzun və ağır, mürəkkəb bir yol qət etmişik. Təbriz miniatür məktəbinin "həyata vəsiqə" alması çox şeyi anladır. Bütün dünyada sənət bilicilərinin heyretinə səbəb olan miniatür sənətimiz şanlı bir tarixə malikdir. Memar Əcəmi Naxçıvani də, Bəhmənyar da, Bəhruz Kəngərli də bu sıradan Azərbaycan təsviri sənətinin yüksəlişində misilsiz xidmət göstərmişlər. Bu söhbətin məbədi olaraq XX əsrin əvvəllərində istedadlı parlayan Əziz Əzimzadəni xüsusi məhəbbətlə yada salmalıyıq. Azərbaycan təsviri sənətində xeyli fırça ustası silinməz izlər qoymuşlar. Məhz onların yaradıcılıq dühası nəticəsində "Azərbaycan rəssamlıq məktəbi" termini özünü doğrultmuşdur. Bu məktəb indi daha qüvvətli bir realist yolla özünün növbəti inkişaf mərhələsini yaşayır...

- Allah canınızı sağ eləsin. 90 illik ömür əvəzolunmaz sənətkar Tahir Salahova hansı duyğuları bəxş edib?

- ...Hərdən öz-özümə sual verirəm: bir daha dünyaya gəlmiş olsaydım, yenə də rəssamlığı özümə sənət seçərdimmi? Şübhəsiz! Qoy dediyim sözlər, heç də ənənəvi cavab təsiri buraxmasın. Hərgah həqiqətən də mənə ömrümü bir daha təzədən yaşamaq şansı verilsəydi, indiki həyatımı bir də yaşayardım... Nə isə... Hər şey tale və qismətə bağlıdır. Bunu heç vaxt yaddan çıxarmaq olmaz...

- Çox sağ olun. Tahir müəllim, bizə vaxt ayırdığınıza görə Sizə çox-çox təşəkkürlər. Yüz yaşayasız... Ondan da artıq...

- Siz də sağ olun.

Sorğunu Saminə Hidayətqızı apardı